

УДК 338.483.12:069](477.85)

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2026-2-10>

ІНТЕГРАЦІЯ БІОСОЦІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ПРОДУКТ БІОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Скутар Тетяна Дмитрівна

кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри географії та менеджменту туризму,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

ORCID ID: 0000-0002-6883-2538

Актуальність дослідження: зростання інтересу до історії та культури України, видатних діячів минулого зумовлює актуальність біографічного туризму. **Предметом дослідження** є біографічний туризм. **Мета дослідження** – розкрити зміст та характерні риси біографічного туризму, визначити об'єкти, що можуть використовуватися у якості біосоціальних рекреаційно-туристичних ресурсів, та висвітлити особливості їх залучення до формування туристичної пропозиції відповідного профілю. Під час підготовки публікації були використані такі **методи дослідження:** системно-структурний підхід, методи аналізу та синтезу, порівняння, огляд фахової літератури, а також контент-аналіз туристичних вебсайтів. **Результати дослідження:** розкрито суть та особливості біографічного туризму. Встановлено, що біографічний туризм є нішевим видом туризму, визначальною характеристикою якого є цілеспрямований інтерес до певної знакової постаті минулого або сучасності. Виокремлено основні сегменти біографічного туризму: маршрутний, меморіально-біографічний, музейно-біографічний, паломницько-біографічний, подієво-біографічний, подорожі з метою вивчення творчої спадщини автора та фан-туризм. Зазначено, що біографічна інформативність та «ексклюзивність» об'єкта є ключовими характеристиками, що визначають його цінність як біосоціального рекреаційно-туристичного ресурсу. За домінуванням меморіально-біографічної цінності та характером залучення до туристичної діяльності виділено групи об'єктів (локацій) і подій, що належать до біосоціальних рекреаційно-туристичних ресурсів. Проаналізовано туристичну пропозицію біографічного профілю в Чернівецькій області, а також охарактеризовано заходи щодо популяризації видатних постатей краю. **Практичне значення:** отримані результати є важливими для розуміння ключових аспектів розробки затребуваного турпродукту у сегменті біографічного туризму. **Висновки:** розширення туристичної пропозиції на основі біографічного туризму дозволяє розкрити багатство культурної спадщини регіону і залучити нові туристичні потоки, урізноманітнити дозвілля тих туристів, які вже приїхали в дестинацію. **Перспектива подальших досліджень** полягає у вивченні актуальних завдань та можливостей застосування інноваційних підходів до створення конкурентоздатного турпродукту біографічної тематики. **Ключові слова:** біографічний туризм, культурно-пізнавальний туризм, біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси, видатні постаті, біографічні місця, туристичні маршрути, культурна спадщина.

INTEGRATION OF BIOSOCIAL RESOURCES INTO THE BIOGRAPHICAL TOURISM PRODUCT (ON THE EXAMPLE OF THE CHERNIVTSI REGION)

Skutar Tetiana Dmytrivna

PhD Geography,

Associate Professor at the Department of Geography and Management of Tourism

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-6883-2538

Relevance of the research: The growth of interest in the history and culture of Ukraine and prominent figures of the past determines the relevance of biographical tourism. **Subject research:** The study focuses on biographical tourism. **The purpose of the study is** to reveal the content and characteristic features of biographical tourism, to identify objects that can be used as biosocial recreational and tourist resources, and to highlight the features of their involvement in the formation of a tourist offer of the appropriate profile. **Research methodology:** The following research methods were used in the preparation of the publication: system-structural approach, methods of analysis and synthesis, comparison, review of professional literature, and content analysis of tourist websites. **The results**

of the study: the essence and features of biographical tourism are revealed. It was established that biographical tourism is a niche type of tourism, the defining characteristic of which is a purposeful interest in a specific famous figure of the past or present. The main segments of biographical tourism are identified: route, memorial-biographical, museum-biographical, pilgrimage-biographical, event-biographical, travel to study the creative heritage of the author, and fan tourism. It is noted that the biographical informativeness and “exclusivity” of the object are key characteristics that determine its value as a biosocial recreational and tourist resource. According to the dominance of memorial-biographical value and the nature of involvement in tourist activity, groups of objects (locations) and events related to the biosocial recreational and tourist resource are distinguished. The tourist offer of a biographical profile in the Chernivtsi region is analyzed, and measures to popularize outstanding figures of the region are also characterized. **Practical significance:** the obtained results are important for understanding the key aspects of developing a popular tourist product in the biographical tourism segment. **Conclusions:** expanding the tourist offer based on biographical tourism allows to reveal the wealth of the cultural heritage of the region and attract new tourist flows, to diversify the leisure of those tourists who have already arrived at the destination. **The prospect of further research** is to study current tasks and opportunities for applying innovative approaches to creating a competitive biographical tourism product.

Keywords: biographical tourism, cultural and educational tourism, biosocial recreational and tourist resources, prominent figures, biographical places, tourist routes, cultural heritage.

Постановка проблеми та її актуальність. Туризм сприяє глибшому пізнанню історії своєї країни, виступає інструментом збереження культурної спадщини і відіграє вагомий роль у формуванні й утвердженні національної ідентичності співгромадян. В умовах широкомасштабної війни Росії проти України культурно-просвітницька функція туризму набуває ще більшого значення, оскільки дії агресора спрямовані, з-поміж іншого, на знецінення та привласнення культурного надбання нашої держави. У цьому контексті особливе місце належить біографічному туризму, який через ознайомлення з життєписами видатних особистостей дозволяє збагатити знання і краще зрозуміти цінність внеску визначних постатей у творення як української історії та культури, так і у світову цивілізацію і культуру. Розвиток біографічного туризму є важливим засобом формування патріотичних переконань, а також підвищення ефективності освітнього процесу. Крім того, створення нового продукту на основі біографічного туризму є одним з напрямів диверсифікації туристичної пропозиції та підсилення привабливості DESTINAЦІЙ. Тому дослідження цього сегмента культурно-пізнавального туризму є актуальними і важливими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема біографічного туризму наразі не досить висвітлена у вітчизняній науковій туризмознавчій літературі. Дослідження біографічного туризму безпосе-

редньо пов'язані з науковими доробками О. Бейдика, який ввів у науковий обіг термін «біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси» [1; 2; 3]. Розгорнуту класифікацію біосоціальних ресурсів подано в колективній праці авторів Н.О. Алешугіної, О.В. Барановської та ін. [4]. Серед зарубіжних учених, які займаються зазначеною тематикою, відомі роботи польської дослідниці І. Вишовської (I. Wyszowska), у яких розкриваються значення й перспективи розвитку цього різновиду туризму [5].

Проведений аналіз публікацій українських науковців не виявив статей, присвячених окремо тематиці біографічного туризму. Дослідження стосуються здебільшого літературного туризму, однією з форм якого розглядаються подорожі до місць, пов'язаних з видатними письменниками (поетами) [6; 7; 8; 9].

Отже, проблематика біографічного туризму натепер залишається малодослідженою і потребує подальшого наукового осмислення і практичних напрацювань.

Мета дослідження – розкрити зміст та характерні риси біографічного туризму, визначити об'єкти, що можуть використовуватися у якості біосоціальних рекреаційно-туристичних ресурсів, та висвітлити особливості їх залучення до формування туристичної пропозиції відповідного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Біографічний туризм – це вид куль-

турно-пізнавального туризму, який передбачає відвідування знакових місць, пов'язаних з відомими людьми. Витоки біографічного туризму пов'язані з розвитком літературного туризму, який має давню історію. Відомо, що подорожі під впливом улюблених письменників, книг або поем беруть початок ще з XVIII століття, коли з поширенням роману читачі почали прагнути побачити місця, пов'язані з авторами та художніми сюжетами [10, с. 388].

Прагнення до пізнання навколишнього світу є одним із базових мотивів туристичної діяльності. У цьому контексті біографічний туризм виступає засобом пізнання світу крізь призму людських долі. Крім того, як зазначає І. Вишовська (I. Wyszowska), інтерес до біографії видатних особистостей «необов'язково пов'язаний з пошуком сенсації в житті інших людей, а відповідей на питання про власне існування, підтвердження життєвого вибору, шляхи досягнення успіху в певній галузі чи пошук свого місця у сучасному світі» [5, с. 25].

Як окремих сегмент культурного туризму (туризму на основі використання ресурсів спадщини) біографічний туризм згадується у дисертаційній роботі В. Ганського. Тут подано і єдине визначення досліджуваного поняття, яке нам вдалося знайти: «Біографічний туризм – це відвідування місць, пов'язаних з життям і діяльністю видатних людей, серед яких найбільш поширеними є представники таких соціальних груп, як: письменники і поети, художники, музиканти і композитори, вчені, політики, архітектори і скульптори, актори і режисери, мандрівники, військові, винахідники, громадські діячі тощо» [11, с. 92].

Біографічний туризм належить до нішевих видів туризму, що часто перетинається з літературним, мистецьким, меморіальним, науковим, освітнім та іншими різновидами туризму. Виокремлення біографічного туризму як нішевого виду туристичної діяльності ґрунтується на критеріях, сформульованих у дослідженнях Г. Щуки та М. Готри, а саме: особлива мета подорожі; нечислен-

ність туристичної групи чи індивідуальний туризм; невелика (обмежена) цільова аудиторія потенційних туристів; особлива роль вражень від подорожі; низький рівень стандартизації нішевих туристичних продуктів; можливість надання персоналізованого туристичного обслуговування; забезпечення сталості та ін. [12; 13].

В основі біографічного туризму лежить глибокий пізнавальний інтерес до конкретної постаті (постатей), бажання більше дізнатися про її життєвий і творчий шлях, досягнення, отримати певний емоційний досвід від перебування в місці, пов'язаному з нею, вшанування її пам'яті або ж і спілкування, якщо йдеться про відомих сучасників. Можна виділити такі особливості біографічного туризму:

- визначальною характеристикою є цілеспрямований інтерес до певної знакової постаті минулого або сучасності;
- мотивація значною мірою зумовлена не лише пізнавальними потребами, але й прагненням мандрівника «доторкнутися» до світу значимої для нього постаті, отримати унікальні враження від емоційно насиченого особистісного контакту з місцями, що зберігають пам'ять про неї;
- пізнавальний потенціал біографічного туризму може бути обмежений ідеологічними рамками, як це було за радянських часів, в умовах нав'язаних пропагандою стереотипів і жорсткої цензури;
- зацікавленість у біографічних подорожах корелює із суспільним запитом на біографічні знання, інтересом до історичних персоналій і славетних діячів минулого, рівнем освіченості населення;
- біографічний туризм має вагоме освітньо-виховне значення, здійснює вплив на формування національної ідентичності і світоглядних орієнтирів співгромадян, морально-ціннісних засад особистості;
- створення і просування біографічного туристичного продукту безпосередньо пов'язане з «промоцією» конкретної персоналії, її ролі в історії, внеску у національну і світову культуру;

– цей вид туризму розвивається переважно як внутрішній, оскільки імена більшості історичних постатей та культурних діячів впізнавані на національному рівні і невідомі іноземцям;

– якість туристичного продукту значною мірою визначається рівнем професійної підготовки екскурсоводів і гідів.

Залежно від мотивації і зосередження уваги туристів на певному об'єкті можна виокремити такі основні сегменти біографічного туризму: маршрутний, меморіально-біографічний, музейно-біографічний, паломницько-біографічний, подієво-біографічний, подорожі з метою вивчення творчої спадщини автора та фан-туризм (табл. 1). При цьому окремі сегменти виявляються на його стику з іншими видами туристичної активності, зокрема меморіальним, подієвим, паломницьким туризмом та ін. Однак визначальним тут є саме домінування біографічного компонента, тобто свідомого інтересу до певної постаті.

Туристичний інтерес може бути спрямований на найрізноманітніші місця, об'єкти

та предмети, що акумулювали інформацію про видатну особистість, а також події, що зберігають пам'ять про неї. До таких належать природні об'єкти (локації) й історико-культурні пам'ятки, що характеризуються високим пізнавально-біографічним потенціалом, а також творчий спадок діяча. Ці пам'ятки володіють певною «біографічною ексклюзивністю», що є основним мотивом подорожі. Відвідуючи їх, туристи прагнуть ніби «наблизитися» до визначної постаті, краще зрозуміти, що формувало її світогляд, впливало на життєвий шлях і творчість, віддати їй шану. Слід зазначити, що ті з подорожей, які здійснюються не лише задля задоволення загального інтересу до постаті, але з особливого почуття відданості їй, характеризуються як «культурне паломництво» і наповнені глибоким змістом для туристів, мають не лише пізнавальну, але й духовну цінність.

Як об'єкти біографічного туризму можуть використовуватися: окремі пам'ятки та визначні місця, позначені пам'ятними знаками; музейні заклади та національні запо-

Таблиця 1

Сегменти біографічного туризму

Сегменти біографічного туризму	Характеристика	Приклади
Маршрутний	Біографічні маршрути, що присвячені як окремим, так і кільком видатним діячам	Маршрути в Чернівцях: «13 адрес Ольги Кобилянської», «Місто видатних особистостей»
Меморіально-біографічний	Відвідування некрополів чи окремих місць поховання з метою віддати шану	«Тарасова гора» в Каневі, Личаківський цвинтар у Львові
Музейно-біографічний	Об'єктом зацікавлення виступають меморіальні музеї та національні заповідники	Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», Садиба-музей Івана Франка в Нагуєвичах
Паломницько-біографічний	Мандрівки до місць, пов'язаних із життям і діяльністю знакових релігійних осіб, місця їх поховання	Стежка митрополита Андрея Шептицького у Винниках поблизу Львова
Подієво-біографічний	Участь у різноманітних заходах, пов'язаних з іменем визначної постаті (ювілейні святкування, літературні фестивалі, мистецькі виставки, конференції тощо)	Мистецький фестиваль «На гостини до Івана» в рідному селі видатного кіномитця Івана Миколайчука (с. Чорторя, Чернівецька область)
Туризм авторської спадщини	Подорожі з метою вивчення творчого доробку діяча задля глибшого розуміння його творчості та внеску в національну (світову) культуру	Маршрут архітектурними пам'ятками у Чернівцях «Кроками Йозефа Ляйцнера»
Фан-туризм	Подорожі задля зустрічі з авторитетним сучасником	Поїздка на книжковий форум задля спілкування з улюбленим автором

Джерело: розроблено автором.

відники; меморіальні комплекси (некрополі); твори мистецтва, скульптурні роботи, архітектурні проєкти та інші результати діяльності талановитої особистості.

Історико-культурні пам'ятки володіють різноаспектним пізнавальним потенціалом і саме біографічно-ціннісний аспект (зміст) є визначальним під час включення пам'ятки в маршрути біографічного туризму. Фокус на біографічно-інформаційній цінності об'єкта перетворює його на біосоціальний рекреаційно-туристичний ресурс (БРТР). «Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси – це специфічний складник рекреаційно-туристичних ресурсів, що об'єднує культурно-історичні та інші об'єкти, пов'язані з певним життєвим циклом (епізодом) тієї чи іншої видатної особи (народження, діяльність, перебування, смерть, поховання)» [2].

За домінуванням меморіально-біографічної цінності та характером залучення до туристичної діяльності можна виділити такі умовні групи об'єктів (локацій), що належать до БРТР.

Першу групу становлять однопланові об'єкти і пам'ятні місця, для яких меморіально-біографічна цінність є домінуючою, що визначає їх цільове призначення як носія найбільш релевантної інформації про видатного діяча. Вони є максимально інформативними для розкриття біографічної теми. Сюди належать насамперед родинні обійстя відомих людей, меморіальні музеї та національні заповідники, пов'язані з іменами видатних українців, некрополі, біографічні стежки, місця, перебуваючи у яких митець надихнувся на створення свого кращого твору, та ін. Такі пам'ятки та локації викликають найбільшу зацікавленість у туристів і є основою для формування маршрутів культурного паломництва. Це туристичні магніти у біографічній пропозиції.

До другої групи належать різнопланові туристичні об'єкти, що містять комплексну культурну цінність – історичну, інженерну, естетично-художню та ін. При цьому меморіально-біографічна значущість об'єкта – на другому плані. В основному це об'єкти, що

привертають увагу з художньо-архітектурної (естетичної) точки зору, чи історичні місця. Це перлини архітектури, замки, фортеці, палацово-паркові комплекси, вілли тощо, біографічний потенціал яких здебільшого не реалізовано в туристичній практиці. Використання їх у якості носія біографічної інформації означає зміщення фокусу уваги і дозволяє розробляти нові туристичні продукти, зокрема історико-біографічної та героїко-патріотичної тематики. Зокрема, у публікації Т. Черешнюка та А. Кузишина, присвяченій напрямом туристичного використання колишніх оборонних споруд, зазначається, що частина туристів «опиняться в замках з метою занурення в історичні події (історичний туризм) або побувають у місцях, пов'язаних з відомими людьми (біографічний туризм)» [14, с. 116].

Третя група представлена об'єктами-посередниками, що репрезентують результати діяльності знакової постаті – творчий, науковий, інженерний або інший здобуток діяча. Сюди належать рухомі (твори мистецтва, особисті колекції, авторські розробки та ін.) і нерухомі пам'ятки культурної спадщини (пам'ятки архітектури та містобудування, монументального мистецтва, садово-паркові ландшафти тощо). Рухомі пам'ятки можуть зберігатися та постійно експонуватися в музеях або демонструватися на спеціально організованих тимчасових виставках. Щодо нерухомих пам'яток слід зазначити, що ті з них, котрі не володіють здатністю до саморозкриття і не належать до списку *must-see*, можуть інтегруватися в туристичний продукт через відоме ім'я автора. Використання таких маловиразних об'єктів у біографічному контексті дозволяє розширити мережу пізнавальних маршрутів, що забезпечує урізноманітнення туристичної пропозиції і тим самим допомагає довше утримувати інтерес туристів у дестинації. Наприклад, у Чернівцях туристичний маршрут «Кроками Йозефа Ляйцнера» охоплює локації, які не входять до традиційних оглядових екскурсій і водночас знайомить відвідувачів з визначною постаттю архітектора і його внеском у розбудову міста [15].

Четверту групу становлять різноманітні локації, що є місцями короткочасних зупинок і нетривалого перебування видатних діячів. Це вокзали, лікарні, навчальні установи, філармонії, театри, заклади сфери гостинності та ін. Ці локації залежно від їхньої пізнавальної цінності включаються в біографічні маршрути. Крім того, відомі приклади, коли в закладах харчування над столиками розміщені меморіальні дошки, ведуться книги видатних клієнтів, що використовується як засіб реклами для збільшення кількості відвідувачів. Зазначимо, що в Чернівцях теж є подібний приклад. У міському готелі «Буковина» оформлено іменний номер з речами народного артиста України Іво Бобула.

Окрему групу формують *події*, пов'язані з іменем легендарної постаті минулого або авторитетного сучасника, що можуть зацікавити туристів. Найбільш популярні – літературні та мистецькі фестивалі, виставки, творчі зустрічі, презентації, конференції, форуми та ін. Вони є поштовхом для розвитку подієвого, а також фан-туризму, оскільки такі заходи є гарною нагодою зустрітися, наприклад, з улюбленим автором, зробити фото на згадку й отримати автограф.

Отже, частина біографічних місць досить відома широкому загалу і є об'єктами зацікавлення туристів з відповідними інтересами. Інші, потенціал яких ще не освоєно у біографічному туризмі, в перспективі можуть бути залучені до створення нових тематичних маршрутів, стати підґрунтям для організації різноманітних подій з біографічним компонентом, на зразок Міжнародного поетичного фестивалю „Meridian Czernowitz” у Чернівцях тощо.

Створення цікавих пропозицій біографічного туризму пов'язане насамперед з пошуком відповідей на такі ключові питання: «Хто з видатних постатей можуть бути магнітами окремих біографічних подорожей?» та «Чи досить знакових місць, здатних привертати увагу туристів, для формування привабливого туристичного продукту?».

У Чернівецькій області нараховується понад 200 пам'яток, що належать до БРТР.

Більшість з них виступають об'єктами краєзнавчого інтересу з освітніми цілями. Близько 50 (25%) пам'яток інтегровано в локальні туристичні маршрути або є об'єктами екскурсійного відвідування [16, с. 91]. Загалом відомо 15 біографічних маршрутів та квест-екскурсій (табл. 2), більшість з яких прокладено в м. Чернівцях і лише два охоплюють локації за межами міста («Шляхами буковинської “трійці”» та «Стежками Юрія Федьковича»). Цікавим є формат тематичних квест-екскурсій, що також розраховані і на самодіяльних туристів, які можуть отримати необхідні матеріали в Туристично-інформаційному центрі, який знаходиться у середмісті.

Чернівці – мультикультурне місто. Розроблені маршрути пов'язані з іменами багатьох знакових постатей, які залишили свій слід в історії міста і належать до української, румунської, єврейської, німецької та інших національних культур (табл. 2).

Аналіз контенту офіційного туристичного порталу Чернівців <https://travel.chernivtsi.ua/> показав, що біографічна тематика досить широко представлена в міських туристичних маршрутах, адже 10 з 28, розміщених на сайті, пов'язані з видатними особистостями краю. Однак варто зауважити, що жоден окремо не присвячено таким легендарним постатям української культури, як Володимир Івасюк, Назарій Яремчук та Іван Миколайчук, чії долі безпосередньо пов'язані з містом. Лише ім'я В. Івасюка, видатного автора безсмертної «Червоної рути», згадується в маршруті «Пісенна столиця України». Слід також зазначити, що розроблені маршрути «Чернівці – місто Івасюків» та «Шляхами буковинської “трійці”» наразі не актуалізовано в туристичній практиці. На нашу думку, ці знані персоналії можуть бути потужним магнітом у біографічному туризмі і стати основою для створення унікальної туристичної пропозиції.

У 2024 році в оновленому каталозі «Туристичні магніти України» Державне агентство розвитку туризму України розширило перелік визначних місць Чернівецької

Біографічні маршрути та квест-екскурсії у м. Чернівцях та області

№ п/п	Назва маршруту / квест-екскурсії	Видатні діячі
1	13 адрес Ольги Кобилянської	Ольга Кобилянська
2	Ірина Вільде в Чернівцях. Літературні Чернівці	Ірина Вільде
3	Чернівці – місто Івасюків	Михайло та Володимир Івасюки
4	Кроками Йозефа Ляйцнера	Йозеф Ляйцнер
5	Видатні жінки міста над Прутом	Ольга Кобилянська, Віоріка Урсуляк, Сіді Таль, Августа Кохановська, Ганна Янушевич, Ольга Гузар, Роза Ауслендер, Зельма Меєрбаум-Айзінгер
6	Місто, люди, долі. Життя відомих чернівчан	Якоб фон Петрович, Ольга Кобилянська, Юрій Федькович, Євген Гакман та ін.
7	Чернівці літературні	Іван Франко, Юрій Федькович, Ольга Кобилянська, Леся Українка, Осип Маковей
8	Пісенна столиця України	Сидір Воробкевич, Йозеф Шмідт, Володимир Івасюк, Сіді Таль, Чіпріан Порумбеску
9	Шарм Габсбурзьких Чернівців	Представники династії Габсбургів, які впливали на життя Буковинського краю впродовж 140 років, – Йозеф II та Франц I, цісар Франц Йосиф I та ін.
10	Чернівецькі некрополі	Могили Ю. Федьковича, О. Кобилянської, Е. Штейнбарга, С. Воробкевича, І. Шмідта, В. Залозецького, А. Пумнула, А. Кохановського, Е. Райса, каплиці Буковинських митрополитів
11	Шляхами буковинської «тріїці»	Іван Миколайчук, Володимир Івасюк, Назарій Яремчук
12	Стежками Юрія Федьковича	Юрій Федькович
13	Квест-екскурсія «Стежками Чернівців до життя та творчості О. Кобилянської»	Ольга Кобилянська
14	Квест-екскурсія «Місто видатних особистостей»	Антон Кохановський, Йосип Ельгісер, Йозеф Шумпетер, Грегор фон Реццорі, Йозеф Шмідт, Ервін Чаргафф, Кароль Мікулі, Пауль Целан, Георг Дроздовський, Раймунд Фрідеріх Кайндль
15	Квест-екскурсія «Місто видатних особистостей-2»	Сидір Воробкевич, Костянтин Томашук, Михайл Емінеску, Фрідріх Кізлер, Троян Попович, Володимир Залозецький, Якоб фон Петрович, Микола фон Василько, Юрій Федькович, Євген Гакман

Джерело: складено автором на основі [17; 18].

області, з-поміж інших додавши до списку Садибу-музей Івана Миколайчука [19]. Це громадський музей, однією з «родзинок» якого є те, що екскурсії тут проводить племінник геніального кіномитця. Оскільки музей знаходиться за межами Чернівців і дістатися до нього складно індивідуальним туристам без власного автотранспорту, то відвідується він переважно організованими групами екскурсантів. На території родинного обійстя до ювілейних дат проводиться мистецький фестиваль «На гостини до Івана», що збирає численних відвідувачів і відомих особистостей з усієї України. Як екскурсійний об'єкт музей включено до програми туру «Чернівці – український Париж»

і «Вікенд у Чернівцях: Івасюк, Миколайчук та Маланка» національного туроператора «Відвідай», що спеціалізується на внутрішньому туризмі [20].

Серед лідерів локального туристичного ринку «Чернівецьке екскурсійне бюро» пропонує найширший асортимент турів по Чернівецькій області. На вебсайті компанії подано такі актуальні одноденні тури біографічної тематики: освітній тур «Юрій Федькович і чарівний край Черемоша й Прута», шкільний тур «Ольга Кобилянська, Біла Криниця та Старий Вовчинець» і тур на замовлення «Юрій Федькович – Буковинський Соловій». Екскурсії у Садибу-музей Івана Миколайчука, а також Хату-музей Н. Ярем-

чука за бажанням туристів можуть бути включені до програми туру «Мале Буковинське кільце» [18]. Отже, сформована пропозиція більшою мірою орієнтована на вузький сегмент туристів-школярів. Очевидно, це пов'язано з тим, що в період воєнного часу більшість екскурсій у Чернівцях замовляють шкільні групи. Водночас, як зауважують провідні екскурсіводи міста, останнім часом люди частіше цікавляться відомими посталями, зокрема запитують про М. Івасюка чи О. Кобилянську [21].

З урахуванням значного біографічного потенціалу у перспективі туристична пропозиція може бути розширена за рахунок нових продуктів, якщо попит на такий вид подорожей зростатиме. Важливим чинником формування (стимулювання) попиту є популяризація біографічних знань і культурної спадщини загалом. Зокрема, дієвим інструментом активізації туристичного інтересу є проведення тематичних заходів. У 2025 році було здійснено кілька важливих кроків у цьому напрямі. У рамках проведення днів Європейської спадщини в Чернівцях відбулися дві безкоштовні біографічні екскурсії – «Чернівецький некрополь» та «Кроками Йозефа Ляйцнера». До Всесвітнього дня туризму презентували квест-екскурсію «Місто видатних особистостей-2». Маршрут розроблено Управлінням туризму та промоції Департаменту соціально-економічного розвитку та стратегічного планування Чернівецької міської ради. «Презентував новий маршрут гід Пан Ярмо під час цікавої театралізованої екскурсії. Тож під час прогулянки на локаціях екскурсанти зустрічали відомих людей: почули діалог Федьковича та Марошані з балкона Літературно-меморіального музею Юрія Федьковича, вислухали сповідь Трояна Поповича, вірші Сидора Воробкевича та поезію Міхая Емінеску в оригіналі» [22].

З метою відкриття нових граней творчості відомої письменниці було організовано гастрономічне свято «Рецепти Ольги Кобилянської на вулиці Кобилянської», співорганізаторами якого виступили Чернівецький

літературно-меморіальний музей О. Кобилянської, Чернівецький обласний краєзнавчий музей та Чернівецьке вище комерційне училище ДТЕУ. Ще однією цікавою подією стало проведення лекції про стиль одягу літераторки під час відкриття нового модного простору в центрі міста. При цьому чернівчани могли спостерігати «живу» копію пам'ятника О. Кобилянській й оглянути 100-річну сукню письменниці.

До 150-річчя Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича апробовано новий авторський дводенний туристичний маршрут «Стежками Юрія Федьковича», створений деканом географічного факультету М. Заячуком, а також відбулося відкриття виставки, присвяченої найвидатнішим науковцям університету.

У новому промовідео «Вітаємо на Буковині» за допомогою технології штучного інтелекту «оживили» О. Кобилянську, Й. Главку, І. Миколайчука, В. Івасюка та Ю. Федьковича, які гостинно запрошують відвідати найатрактивніші туристичні локації краю [23].

Отже, подібні ініціативи є важливими для популяризації видатних постатей, які заслуговують на пам'ять і пошану з боку нащадків.

Висновки. Біографічний туризм є нішевим видом туризму, який має свої особливості та виконує важливу освітньо-виховну функцію. Перспективи розвитку цього виду туристичної діяльності пов'язані зі зростанням попиту на внутрішній туризм і підвищенням інтересу до історичного минулого, культурного надбання та видатних діячів України і її регіонів.

Біографічна інформативність та «ексклюзивність» об'єкта (тобто ступінь зв'язку з видатною постаттю) визначають його цінність як БРТР і можливості використання у якості туристичного магніту чи додаткового ресурсу для створення привабливої туристичної пропозиції.

Розробка затребуваного турпродукту біографічного профілю ґрунтується передусім на реальному розумінні, чи становить акту-

альний інтерес історична постать для сучасного покоління. З іншого боку, через біографічний туризм можна популяризувати, відкривати маловідомі чи навіть забуті імена видатних діячів, які творили історію та формували культурний код нації.

Розширення туристичної пропозиції на основі біографічного туризму дозволяє розкрити багатство культурної спадщини регіону і залучити нові туристичні потоки, урізноманітнити дозвілля тих туристів, які вже приїхали в дестинацію.

Література

1. Бейдик О.О. Біосоціальні ресурси як підґрунтя розробки тематичних туристсько-екскурсійних маршрутів. *Рекреаційні ресурси та послуги гостинності в регіонах України* : збірник матеріалів I Всеукраїнської інтернет-конференції, Черкаси, 17 травня 2016 року. С. 55–59.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. 395 с.
3. Бейдик О.О. Розвиток понятійно-термінологічного апарату рекреаційної географії та географії туризму. *Туризм у XXI столітті: глобальні тенденції і регіональні особливості* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Знання України, 2002. С. 479–485.
4. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства : навчальний посібник / Н.О. Алешугіна, О.В. Барановська, М.О. Барановський, О.О. Зеленська, І.В. Смаль, І.М. Філоненко. Чернівці : Вид-во ЧНТУ, 2015. 492 с.
5. Wyszowska I. Turystyka biograficzna – istota, znaczenie, perspektywy. *Turystyka Kulturowa*. 2008. № 1. P. 22–33.
6. Бондаренко П.В., Борисова О.В. Літературний туризм як культурне явище. *Ефективність інвестиційної діяльності: перспективний підхід* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 22 березня 2024 року. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 75–77.
7. Ільїна О.В. Літературний туризм: ресурсна база й перспективи розвитку. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2025. № 5(5). С. 144–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2025.5.14>
8. Пацюк В.С., Дубачинська О.В. Теоретичні засади літературного туризму. *Туристичний бізнес та гостинність: влада, бізнес, наука та освіта в єдиному векторі розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 вересня 2025 року). Одеса : Одеський національний технологічний університет, 2025. С. 151–153.
9. Поручинська І.В. Літературний туризм як один із видів нішевого туризму. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 14–15 листопада 2024 р. Запоріжжя, 2024 С. 343–345.
10. MacLeod N., Shelley J., Morrison Alastair M. The touring reader: understanding the bibliophile's experience of literary tourism. *Tourism Management*. 2018. 67. Pp. 388–398.
11. Ганський В.О. Теоретико-методологічні основи управління ресурсами спадщини в системі національної економіки : дис. ... доктора економ. наук : 08.00.03. Львів, 2021. 500 с. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdzily/Aspirantura/Rady/Spec_vchena_rada/Dysertacii/2021_04/Ganskii_diser.pdf (дата звернення: 07.01.2026).
12. Шука Г. Нішевий туризм: концептуальні питання. *Нішеві види туризму : монографія*. Бергове, 2024. С. 8–44. DOI: 10.58423/978-617-8143299/8-44
13. Готра М.В., Шука Г.П. Модель сталого розвитку нішевого туризму (на прикладі Закарпаття). *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*, 2025. (4). С. 47–56. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-4-5>
14. Черешнюк Т., Кузишин А. Європейський досвід використання оборонних споруд з метою туризму та рекреації. *Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки*. 2020. № 2. С. 115–123.
15. Новий туристичний маршрут Чернівцями «Кроками Йозефа Ляйтнера». URL: <https://travel.chernivtsi.ua/show/645/new-tourist-route-in-chernivtsi-in-the-footsteps-of-josef-leitzner> (дата звернення: 07.01.2026).
16. Скутар Т. Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*. 2024. № 849. С. 89–95.
17. Офіційний туристичний сайт міста Чернівці. URL: <https://travel.chernivtsi.ua/> (дата звернення: 07.01.2026).

18. Офіційний сайт Чернівецького екскурсійного бюро. URL: <https://chernivtsi-tours.com.ua/osvitni-tury> (дата звернення: 07.01.2026).
19. Каталог «Туристичні магніти України». 2024. URL: <https://drive.google.com/file/d/13hwxD-IkXjhoCZBFMyFu9DQsFX5DRCZP/view> (дата звернення: 07.01.2026).
20. Офіційний сайт туроператора «Відвідай». URL: <https://vidviday.ua/tury-vykhidnoho-dnia> (дата звернення: 07.01.2026).
21. Охочих відвідати місто більше, ніж торік: у Чернівцях побільшало туристів, але іноземців немає. 2023. URL: <https://molbuk.ua/news/287066-okhochykh-vidvidaty-misto-bilshe-nizh-torik-u-chernivciakh-pobilshalo-turystiv-ale-inozemciv-nemaie.html> (дата звернення: 07.01.2026).
22. У Чернівцях презентували новий туристичний маршрут. URL: <https://travel.chernivtsi.ua/show/1909/u-chernivcyah-prezentovali-novij-turistichnij-marshrut> (дата звернення: 07.01.2026).
23. Промовідео «Вітаємо на Буковині». URL: <https://www.facebook.com/reel/2419864865106599> (дата звернення: 07.01.2026).

References

1. Beidyk, O.O. (2016). Biosotsialni resursy yak pidgruntia rozrobky tematychnykh turystsko-ekskursiinykh marshrutiv [Biosocial resources as the basis for the development of thematic tourist and excursion routes]. *Rekreatsiini resursy ta posluhy hostynnosti v rehionakh Ukrainy: zbirnyk materialiv I Vseukrainskoi Internet-konferentsii* (Cherkasy, May 17th, 2016). Cherkasy, pp. 55–59 [in Ukrainian].
2. Beidyk, O.O. (2001). *Rekreatsiino-turystski resursy Ukrainy: Metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia: monohrafiia*. [Recreational and tourist resources of Ukraine: methodology and analysis techniques, terminology, zoning: monograph]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr “Kyivskiy universytet”, 395 p.
3. Beidyk, O.O. (2002). Rozvytok poniatiino-terminolohichnoho aparatu rekreatsiinoi heohrafiї ta heohrafiї turyzmu [Development of the conceptual and terminological apparatus of recreational geography and tourism geography]. *Turyzm u XXI stolitti: hlobalni tendentsii i rehionalni osoblyvosti: Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Kyiv: Znannia Ukrainy, 2002. Pp. 479–485 [in Ukrainian].
4. *Rekreatsiino-turystychni resursy Ukrainy z osnovamy turystychnoho resursoznavstva: navchalnyi posibnyk* [Recreational and tourist resources of Ukraine with the basics of tourism resource science: a textbook] / N.O. Alieshuhina, O.V. Baranovska, M.O. Baranovskyi, O.O. Zelenska,
5. I.V. Smal, I.M. Filonenko. Chernihiv: Vyd-vo ChNTU. 2015. 492 p. [in Ukrainian].
6. Wyszowska, I. (2008). Turystyka biograficzna – istota, znaczenie, perspektywy. *Turystyka Kulturowa*. № 1. Pp. 22–33.
7. Bondarenko, P.V. & Borysova, O.V. (2024). Literaturnyi turyzm yak kulturne yavyshche [Literary tourism as a cultural phenomenon]. *Efektynnist investytsiinoi diialnosti: perspektyvnyi pidkhid: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kyiv, March 22nd, 2024). Lviv–Torun: Liha-Pres, pp. 75–77 [in Ukrainian].
8. Iliina, O.V. (2025). Literaturnyi turyzm: resursna baza y perspektyvy rozvytku [Literary tourism: resource base and development prospects]. *Heohrafichnyi chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Geographical Journal of the Lesya Ukrainka Volyn National University*. Vol. № 5(5), pp. 144–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2025.5.14> [in Ukrainian].
9. Patsiuk, V.S. & Dubachynska, O.V. (2025). Teoretychni zasady literaturnoho turyzmu [Theoretical foundations of literary tourism]. *Turystychnyi biznes ta hostynnist: vlada, biznes, nauka ta osvita v yedynomu vektorі rozvytku: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Odesa, September 24th–25th, 2025). Odesa: Odeskyi natsionalnyi tekhnolohichnyi universytet, pp. 151–153 [in Ukrainian].
10. Poruchynska, I.V. (2024). Literaturnyi turyzm yak odyin iz vydiv nishevoho turyzmu [Literary tourism as one of the types of niche tourism]. *Svitovi dosiahnennia i suchasni tendentsii rozvytku turyzmu ta hotelno-restorannoho hospodarstva: materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Zaporizhzhia, November 14th–15th, 2024). Zaporizhzhia, pp. 343–345 [in Ukrainian].
11. MacLeod, N., Shelley, J. & Morrison, Alastair M. (2018). The touring reader: understanding the bibliophile’s experience of literary tourism. *Tourism Management*. Vol. 67. Pp. 388–398.
12. Hanskyi, V.O. (2021). Teoretyko-metodolohichni osnovy upravlinnia resursamy spadshchyny v systemi natsionalnoi ekonomiky [Theoretical and methodological foundations of heritage resource management in the national economy]: dys. ... doct. ekonom. nauk: 08.00.03. Lviv, 500 p. Retrieved from: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdzily/Aspirantura/Rady/Spec_vchena_rada/Dysertacii/2021_04/Ganskii_diser.pdf (Last accessed: January 7, 2026) [in Ukrainian].

13. Shchuka, H. (2024). Nishevyi turizm: kontseptualni pytannia [Niche tourism: conceptual issues]. In *Nishevi vydy turizmu: monohrafiia* [Niche types of tourism: monograph]. Berehove, pp. 8–44. DOI: 10.58423/978-617-8143299/8-44 [in Ukrainian].
14. Hotra, M. & Shchuka, H. (2025). Model staloho rozvytku nishevoho turizmu (na prykladi Zakarpattia) [Model of sustainable development of niche tourism (using the example of Transcarpathia)]. *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*. (4), pp. 47–56. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-4-5> [in Ukrainian].
15. Cheresniuk, T. & Kuzyshyn, A. (2020). Yevropeiskyi dosvid vykorystannia oboronnykh sporud z metoiu turizmu ta rekreatsii [European experience of using defense structures for tourism and recreation]. *Rekreatsiina heohrafiia i turizm. Naukovi zapysky – Recreational geography and tourism. Scientific notes*. № 2, pp. 115–123 [in Ukrainian].
16. Novyi turystychnyi marshrut Chernivtsiamy „Krokamy Yozefa Liaitsnera” [New tourist route in Chernivtsi “In the footsteps of Josef Leitzner”]. Retrieved from: <https://travel.chernivtsi.ua/show/645/new-tourist-route-in-chernivtsi-in-the-footsteps-of-josef-leitzner> (Last accessed: January 7, 2026) [in Ukrainian].
17. Skutar, T. (2024). Biosotsialni resursy yak chynnyk turystychnoi pryvablyvosti Chernivetskoi oblasti [Biosocial resources as a factor of tourist attractiveness of Chernivtsi region]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Heohrafiia – Scientific Journal of Chernivtsi University. Geography*, № 849, pp. 89–95 [in Ukrainian].
18. Ofitsiynyi turystychnyi sait mista Chernivtsi [Official tourist website of Chernivtsi] (2024). Retrieved from: <https://travel.chernivtsi.ua/> (Last accessed: January 7, 2026).
19. Ofitsiynyi sait Chernivetskoho ekskursionoho biuro [Official website of the Chernivtsi Excursion Bureau]. Retrieved from: <https://chernivtsi-tours.com.ua/osvitni-tury> (Last accessed: January 7, 2026).
20. Kataloh „Turystychni mahnity Ukrainy” [Catalog “Tourist magnets of Ukraine”]. 2024. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/13hwxD-IkXjhoCZBFMyFy9DQsFX5DRCZP/view> (Last accessed: January 7, 2026).
21. Ofitsiynyi sait turoperatora „Vidvidai” [Official website of the tour operator “Vidvidai”]. Retrieved from: <https://vidviday.ua/tury-vykhidnoho-dnia?page=3> (Last accessed: January 7, 2026) [in Ukrainian].
22. Okhochykh vidvidaty misto bilshe, nizh torik: u Chernivtsiakh pobilshalo turystiv, ale inozemtsiv nemaie [More people are willing to visit the city than last year: more tourists are in Chernivtsi, but no foreigners are here]. 2023. Retrieved from: <https://molbuk.ua/news/287066-okhochykh-vidvidaty-misto-bilshe-nizh-torik-u-chernivciakh-pobilshalo-turystiv-ale-inozemciv-nemaie.html> (Last accessed: January 7, 2026) [in Ukrainian].
23. U Chernivtsiakh prezentuvaly novyi turystychnyi marshrut [A new tourist route was presented in Chernivtsi]. Retrieved from: <https://travel.chernivtsi.ua/show/1909/u-chernivciyah-prezentuvali-novij-turystychnij-marshrut> (Last accessed: January 7, 2026) [in Ukrainian].
24. Promovideo „Vitaiemo na Bukovyni” [Promotional video “Welcome to Bukovina”]. Retrieved from: <https://www.facebook.com/reel/2419864865106599> (Last accessed: January 7, 2026) [in Ukrainian].

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026